

benih okoljih in kontekstih na več ravneh. Ker pa je že na prvi pogled bolj ekonomično sprejeti kontingentno trditev, kot to trditev preveč podrobno utemeljevati, se lahko zadovoljimo s tem, da ta trditev (ki bi ji gotovo pritrnilo mnogo poznavalcev pedagoškega in družboslovnega področja) označuje možni vzrok omenjene razlike.

EKSKURZ

Opomba k pojmu vzgoje na koncu dobe humanizma

Tisti, ki bi vedel za odgovor na vprašanje o tem, kdo da je pravi (najboljši, zgledni, idealni ...) vzgojitelj, bi vedel veliko preveč. Če bi poleg tega vedel še to, kako je mogoče s pravo (najboljšo, zgledno, idealno ...) vzgojo proizvesti take najodličnejše vzgojitelje v dovolj velikem številu, da bi vso mladino oblikovali v skladu z etičnimi in drugimi ideali, kakršni naj bi vodili vzgojiteljsko delo, potem bi naš vedež poznal formulo za družbo, ki bi jo sam imenoval idealna, tisti pa, ki bi jo opazovali od zunaj, bi jo imenovali totalitarna. Sem in tja v zgodovini so se projekti uresničevanja totalitarne družbe tudi vsaj začasno posrečili in dokler so obstajali in napredovali, so bili množično dojeti kot najboljše družbe v dosedANJI zgodovini. K temu, da je večina državljanov takih družb vsaj za daljše ali krajše obdobje videla svoje totalitarne sisteme, v kakršnih so živeli, kot najboljše v vsem času in prostoru, so kajpak bistveno prispevali prav vzgojitelji. Glede na trajanje nacifašizma, stalinizma in številnih drugih inčič, ki so včasih bile malo manj »trde«, so pa vseeno sledile podobnim načelom, lahko rečemo, da so ti režimi uspevali »vzgojiti vzgojitelje«, ki so tudi za več generacij prispevali k ohranjanju režima. Če potem pomislimo, kaj je vendarle zamajalo te režime obdobja modernizma, hitro lahko ugotovimo, da se jim je poleg vseh drugih zgodovinskih »objektivnih« okolščin na koncu morala ponesrečiti tudi vzgoja; ali drugače: zadnja generacija v totalitarnem režimu se je uprla svojim vzgojiteljem!

Iz pravkar zapisanega je torej razvidno, da je vzgoja lahko zelo nevarno sredstvo v rokah političnega gospostva. V takem okviru je njeno poglavitno sredstvo indoktrinacija. Seveda to lahko rečemo z gledišča, ki je (upajmo) zunaj totalitarnega sistema in tudi terminologija izhaja iz zakladnice kritičnega mišljenja. Če preučimo utemeljitve, ki so jih za vzgojitelje izdelovali vodilni pedagogi totalitarnih (ali denimo nedemokratskih) družb, lahko izčitamo same »dobre namene in plemenite cilje«. Pravzaprav so se vsi totalitarni režimi namenjali vzgojiti (proizvesti) »novega človeka« in so s tem, faoucaultovsko rečeno, dokončali obdobje humanizma tako, da so z uresničitvijo njegovih idealov povsem izpraznili njihovo vsebino. Že zato moramo biti pozor-